

Justyna Arendarska
ORCID: 0000-0001-9070-4519
Uniwersytet Wrocławski

<https://doi.org/10.19195/1733-5779.38.27>

Cyfrowa dyplomacja publiczna w społeczeństwie informacyjnym

**Recenzja książki *The Digitalization of Public Diplomacy*
Ilana Manora (Palgrave Macmillan 2019)**

Kiedy w 2002 roku ukazała się książka zatytułowana *Cyber-diplomacy. Managing Foreign Policy in the Twenty-First Century*, autorzy, którzy już wówczas dostrzegali zmiany w sposobie uprawiania polityki zagranicznej zachodzące pod wpływem internetu, nie mogli przypuszczać, jak w ciągu kolejnych niespełna dwudziestu lat zmieni się obszar tej działalności. W 2002 roku istniała już wprawdzie Wikipedia, ale Facebook rozpoczął działalność w 2004 roku, YouTube w 2005, Twitter w 2006, a Instagram w 2010. W ciągu dwóch ostatnich dekad byliśmy świadkami szybkiego upowszechnienia internetu, powstania i gwałtownego rozwoju mediów społecznościowych, upowszechnienia cyfrowych urządzeń mobilnych. Bezustannie ewoluujące nowe technologie podlegają procesowi konwergencji, czyli łączenia się i przenikania, w efekcie czego powstają nowe platformy dystrybuowania treści i nowe usługi medialne. Cyfrowe aplikacje i urządzenia stają się coraz powszechniejsze nie tylko w biznesie, lecz także w wielu innych sferach działalności człowieka. We współczesnej komunikacji społecznej obserwujemy nie tylko zjawiska mediatyzacji, lecz także datafikacji i algorytmizacji, które są efektem pobierania i przetwarzania coraz większej ilości danych generowanych przez urządzenia cyfrowe.

To dynamicznie zmieniające się procesy komunikowania nieuchronnie wpływają na sposób uprawiania polityki zagranicznej i dyplomacji publicznej, co jest przedmiotem rozważań Ilana Manora w książce *Digitalization of Public Diplomacy*. Jest to pierwsza monografia autora, który zajmuje się naukowo cyfrową dyplomacją publiczną. Manor publikował również wspólne prace z innymi badaczami, którzy zajmują się tym obszarem. Jest on między innymi współautorem pojęcia

*selfie diplomacy*¹, które zostało użyte na określenie działań podejmowanych w celu zarządzania reputacją oraz wizerunkiem kraju i narodu w sieci.

W swojej książce Manor podsumowuje dotychczasowy dorobek badaczy zajmujących się polityką zagraniczną i dyplomacją publiczną. Ramy teoretyczne pracy tworzy pojęcie „społeczeństwa sieci” wraz z koncepcjami „przestrzeni przepływów” i „bezczasowego czasu” Manuela Castellsa². Inspiracją dla Manora były również kategoria „nowej dyplomacji publicznej” Jana Melissena³, która odnosi się do narzędzi komunikowania w polityce zagranicznej opartych na dialogowych formach i uwzględniających poszerzające się grono usieciowionych uczestników tej komunikacji (zwłaszcza szybko rosnącą liczbę niepaństwowych aktorów komunikowania międzynarodowego), a także wcześniejsze badania Jamesa Pammenta⁴ poświęcone dyplomacji publicznej. Autor pomija jednak w swojej analizie podmioty niepaństwowe i jednostkowych obywateli, a zwraca uwagę głównie na sposoby komunikacji ministerstw spraw zagranicznych, ambasad i zawodowych dyplomatów.

Jednym z głównych celów autora było określenie, w jaki sposób nowe technologie wpływają na kształtowanie się norm, wartości i etosu pracy dyplomatów oraz jak dyplomaci postrzegają swoją rolę jako profesjonalni komunikatorzy. Rozważaniom tym poświęca przede wszystkim drugi rozdział, w którym omawia, w jaki sposób nowe technologie doprowadziły do transformacji podmiotów zajmujących się prowadzeniem polityki zagranicznej. Zawodowi dyplomaci, używając nowoczesnych środków komunikacji, stają się bardziej otwarci i autentyczni, ale jednocześnie tracą część kontroli nad przebiegiem komunikacji. Nowe technologie pozwalają przekroczyć bariery związane z czasem i dystansem w przestrzeni, znacząco demokratyzują proces komunikowania i umożliwiają nawiązywanie relacji z odbiorcami oraz komunikowanie się w „czasie rzeczywistym”⁵, ale też narażają uczestników tej komunikacji na negatywne skutki algorytmizacji albo mogą być narzędziem cybernetycznych wojen.

W trzecim rozdziale autor rozwija wątek związany z cyfryzacją polityki zagranicznej i otwieraniem się zawodowych dyplomatów na publiczność. Manor wychodzi z założenia, że digitalizacja jest procesem, który podlega nieustannym modyfikacjom pod wpływem oczekiwań odbiorców tej komunikacji. Wspomina między innymi początki i rozwój amerykańskiej i szwedzkiej dyplomacji publicz-

¹ Manor I., Segev E., *America's selfie: How the US portrays itself on its social media accounts*, [w:] *Digital Diplomacy Theory and Practice*, New York 2015.

² M. Castells, *The Rise of the Network Society*, Cambridge-Oxford 1996.

³ J. Melissen, *The New Public Diplomacy: Between theory and practice*, [w:] *The New Public Diplomacy: Soft power in international relations*, red. J. Melissen, Basingstoke 2005.

⁴ J. Pamment, *New Public Diplomacy in the 21st Century: A comparative study of policy and practice*, London-New York 2013.

⁵ Autor używa pojęcia „dyplomacja czasu rzeczywistego”, które zapożyczył od Philipa Seiba. Zob. Ph. Seib, *Real-time Diplomacy: Politics and power in the social media era*, New York 2012.

nej i twierdzi, że nie ma jednakowej ścieżki rozwoju wszystkich instytucji zajmujących się prowadzeniem dyplomacji publicznej.

Czwarty i piąty rozdział książki są poświęcone temu, jak dyplomacja publiczna adaptuje się do warunków, w których jednostronną komunikację zastępuje komunikacja oparta na algorytmach, oraz jak na sposób uprawiania cyfrowej dyplomacji publicznej wpływają zjawiska baniek filtrujących i dezinformacji. Zdaniem Manora komunikacja oparta na cyfrowych narzędziach zmienia charakter z taktycznego na strategiczny i staje się nieodzownym elementem prowadzenia polityki zagranicznej. Komunikacja staje się nie tylko zorientowana na konkretnego odbiorcę (*targeted*), lecz także dopasowana do konkretnego typu odbiorcy i możliwości jego percepcji (*tailored*). Jej celem zaś przestaje być jedynie budowanie relacji, a staje się osiąganie wymiernych efektów w polityce zagranicznej, czego dobitnym przykładem jest działalność Rosji i jej aktywność w trakcie konfliktu na Ukrainie.

Jak wykazują badania zaprezentowane w rozdziale szóstym i siódmym, cyfrowa dyplomacja nie zawsze jest w stanie pokonać ograniczenia, które są właściwe tradycyjnej dyplomacji, takie jak pobudzanie odbiorców do reagowania na prezentowane treści (*engagement*). Jakkolwiek cyfrowa dyplomacja radzi sobie całkiem skutecznie z pokonywaniem bariery czasu i przestrzeni (dyplomacja czasu rzeczywistego) i zmianą logiki gatekeepingu, ponieważ pozwala na pomijanie mediów tradycyjnych w komunikacji z odbiorcami, autor wykazuje, że nie wszystkim ministerstwu spraw zagranicznych i ambasadorom udaje się osiągnąć wysokie wskaźniki oddziaływań społecznych w sieci.

W rozdziałach ósmym i dziewiątym autor podejmuje wątek wykorzystania narzędzi cyfrowej komunikacji w brandingu narodowym. Manor rozwija wątek *selfie diplomacy*, czyli kreowania marki narodu i kraju w codziennej komunikacji na platformach cyfrowych przez przedstawicielstwa dyplomatyczne i osobiście przez samych dyplomatów. Autor wykazuje, że cyfrowe narzędzia są niezwykle przydatne w kształtowaniu opowieści (*narrative*) o wartościach i celach, które są realizowane przez państwa i ich przedstawicieli w globalnej polityce.

Jak sam Manor stwierdził, książka nie wyczerpuje wszystkich wątków związanych z tematem cyfrowej dyplomacji publicznej. Autor nie przedstawił jednego, spójnego modelu dyplomacji cyfrowej ze względu na wielowymiarowość tego zjawiska, które jest mocno kształtowane przez lokalne warunki, charakterystykę odbiorców oraz przedmiot interakcji. Niewątpliwie jednak książka porządkuje i systematyzuje wiedzę na temat oddziaływania nowych technologii na praktykę dyplomatyczną i samą dyplomację publiczną. Autor umiejętnie połączył analizę dyplomacji publicznej z badaniami nad społeczeństwem informacyjnym. Wskazał również na czynniki, które wywołują potrzebę adaptacji dyplomatów do zmian wywołanych przez niektórych aktorów międzynarodowego komunikowania politycznego (jak na przykład wykorzystywanie cyfrowej komunikacji w charakte-

rze strategicznym). Trudno jednak określić, w jakim stopniu wyczerpujące jest to opracowanie, jako że w książce Manora brakuje odwołania do takich aktorów komunikowania globalnego jak Chiny, które przecież wypracowały własne narzędzia kształtowania wizerunku i oddziaływania na arenie międzynarodowej. W pracy pojawiły się za to przykłady cyfrowej dyplomacji krajów globalnego Południa, którego głos coraz donośniej zaczyna przebijać się w komunikowaniu globalnym. Polskiego czytelnika może również zainteresować wątek polskiej dyplomacji cyfrowej, na którą kilkakrotnie powołuje się Manor w celu zilustrowania swoich tez. Autor nie przedstawia całkowicie nowej metodologii badań nad cyfrową dyplomacją publiczną, niektóre fragmenty książki są poszerzeniem i aktualizacją jego dotychczasowych badań, jednakże praca może stanowić doskonały podręcznik dla praktyków dyplomacji publicznej, zawodowych dyplomatów, a także być punktem wyjścia do badań nad bardziej szczegółowymi aspektami cyfrowej dyplomacji, takimi jak komunikacja strategiczna skierowana do organizacji terrorystycznych albo branding narodowy.

Bibliografia

- Castells M., *The Rise of the Network Society*, Cambridge-Oxford 1996.
- Cyber-diplomacy: Managing Foreign Policy in the Twenty-First Century*, red. E. Potter, Montreal-London 2002.
- Manor I., Segev E., *America's selfie: How the US portrays itself on its social mediaaccounts*, [w:] *Digital Diplomacy Theory and Practice*, red. C. Bjola, M. Kornprobst, New York 2015.
- Melissen J., *The New Public Diplomacy: Between theory and practice*, [w:] *The New Public Diplomacy. Soft Power in International Relations*, red. J. Melissen, Basingstoke 2005.
- Pamment J., *New Public Diplomacy in the 21st Century. A Comparative Study of Policy and Practice*, London-New York 2013.
- Seib Ph., *Real-time Diplomacy: Politics and Power in the Social Media Era*, New York 2012.